

Радмила Вићентијевић*

ЛИЦА СА ИНВА ЛИДИТЕТОМ У БЕОГРАДУ

Лица са инвалидитетом представљају посебну категорију становништва о којој се мора повести значајнија друштвена брига, како би се оваква лица заштитила кроз основне системе друштвене и социјалне заштите.

Установе социјалне заштите су:

- Центри за социјални рад,
- Установе за смештај корисника,
- Установе за дневни боравак и помоћ у кући.
- Заводи за социјалну заштиту.
- Права која обезбеђује Република:
- Материјално обезбеђење,
- Право на додатак за помоћ и негу другог лица,
- Право на помоћ за оспособљавање за рад,
- Смештај у установу социјалне заштите,
- Смештај у другу породицу.
- Систем евиденције у социјалној заштити разликује три основне групе деце ометене у развоју:
- Ментално заостала деца (са подгрупама: тешко, теже, умерено, лако ментално заостала)
- Деца ометена у физичком развоју (са подгрупама: сензорна оштећења-слепа, слабовида, глува и наглува, деца са поремећајима у говору и гласу, моторичка оштећења – телесна оштећења),
- Деца са комбинованим сметњама.

Заштита деце ометене у психофизичком развоју треба да задовољи њихове специфичне потребе које су условљене природом и степеном хендикепа. Доминантан облик социјалне заштите чини остваривање права на помоћ и негу другог лица, посебно смештај у установу у циљу адекватнијег збрињавања хендикепиране деце. Институција старатељства и смештај у установе за дневни боравак, такође представљају облик социјалне заштите.

На евиденцији Градског центра за социјални рад, уочава се повећање броја психофизички ометене деце укључене у систем социјалне заштите од (15,6%) у задњих пет година.

---

* Радмила Вићентијевић, Завод за информатику и статистику – Београд

Најбројнију групу чине деца са са оштећењем менталних функција (39,7%), а међу њима (62,2%) чине случајеви са лакшим и умереним степеном менталне ретардације.

У категорији деце ометене у физичком развоју, (63,0%) деце чине телесно инвалидна деца.

Заштита деце ометене у психофизичком развоју треба да омогући задовољење специфичних потреба које су условљене природом и степеном хендикепа. Доминантан облик социјалне заштите је остваривање права на помоћ и негу другог лица којом је обухваћено (60,2%) инвалидне деце пријављене 2006. године Градском центру, што чини индекс (119,5) у односу на 2005. годину.

Смештај у установу је и даље један од главних облика заштите који орган старатељства спроводи у циљу адекватног збрињавања хендикепиране деце. У 2006. години, број деце на смештају смањен је, па је тиме институционалним збрињавањем обухваћено (15,7%) штићеника са поремећајем природних функција (деца са тешким и тежим степеном хендикепа).

Највећи проблем у заштити хендикепиране деце чини готово непостојећа пракса збрињавања применом института породичног смештаја. У 2006. години само је (20,0%) деце било на породичном смештају.

Институтом старатељства у 2006. години обухваћено је (3,8%) хендике-пиране деце, што је на нешто нижем нивоу од претходних година. У 2006. години (10,0%) деце користило је заштиту у оквиру дневног боравка у установи, што је такође на нивоу претходних година. Највећи проблем је смештај деце вишеструко ометене у развоју, као и деце са тежим степеном менталне ретардације.

Треба напоменути да већина деце живи у својим породицама и њима се баве родитељи. Мањи број се налази на евиденцији Центра за социјални рад по основу коришћења одређених правила или услуга социјалне заштите и социјалног рада.

Неопходност формирања централног регистра са циљем утврђивања тачног броја инвалидних лица по врсти и степену инвалидитета, полу и региону намеће се као неминовност.

Осим инвалидне деце, на евиденцији градског центра налазе се и одрасла хендикепирана лица.

У 2006. години за (11,1%) повећан је број укључивања одраслих инвалидних лица у систем социјалне и породично-правне заштите.

Удео инвалидних лица у укупном броју одраслих корисника на евиденцији Градског центра износи (20,6%), што значи да је удео индивидуалних лица у броју корисника социјалне заштите порастао у 2006. години за (2,8%) у односу на претходну годину.

Структура инвалидних лица према врсти оштећења указује на смањење удела лица са поремећајем менталних функција са (54,6%) на (51,1%), али и на повећање удела лица са осталим облицима оштећења.

Старатељском заштитом обухваћено је у 2006. години (24,8%) лица са поремећајем природних функција.

Институционалним збрињавањем у току 2006. године било је обухваћено (18,1%) одраслих инвалидних лица, а највише је заступљено код заштите душевно оболелих и ментално ретардираних особа (близу 30,0% евидентираних случајева са овом врстом хендикепа).

Велики проблем чини недовољно развијен систем ванинституционалне заштите као што је: помоћ у кући, дневни боравак, клубови, сервисне услуге, који се сматра алтернативним видом социјалног обезбеђења.

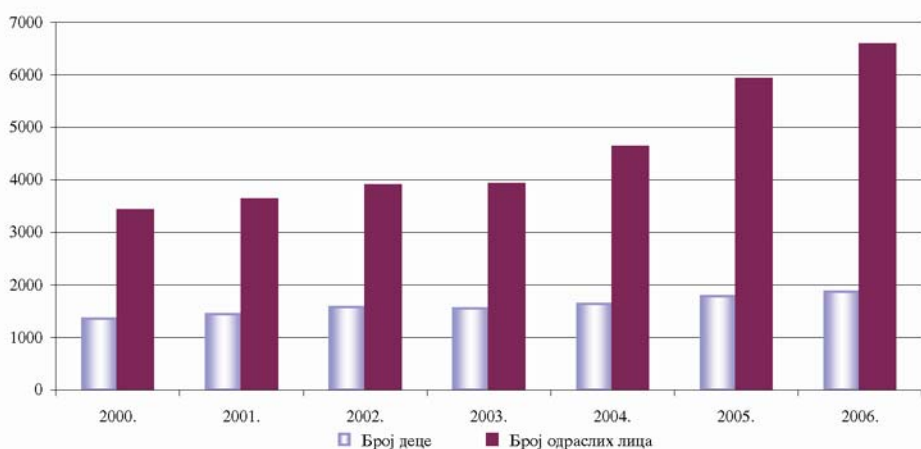
Таб. 1 Кретање броја психофизички ометене деце
(подаци Градског центра за социјални рад)

Година	Број деце	Ланчани индекс
2000.	1356	101,0
2001.	1445	106,5
2002.	1581	109,4
2003.	1551	98,1
2004.	1648	106,3
2005.	1793	108,8
2006.	1873	104,5

Таб. 2. Кретање броја одраслих лица са инвалидитетом
(подаци Градског центра за социјални рад)

Година	Број корисника	Ланчани индекс
2000.	3414	98,5
2001.	3625	106,2
2002.	3890	107,3
2003.	3912	100,6
2004.	4631	118,4
2005.	5925	127,9
2006.	6585	111,1

Васпитање и образовање

Графикон 1. Кретање броја одраслих лица са инвалидитетом
(подаци Градског центра за социјални рад)

Лица са инвалидитетом правно су изједначена, односно пружена им је могућност да се у складу са својим способностима образују и школују кроз предшколско, основно, средњошколско и универзитетско образовање.

Систем образовања у мањим групама деце и омладине са сметњама у развоју методама васпитно-образовног рада прилагођеног одређеним групама у односу на специфичност њихове инвалидности, омогућило се остваривање права на образовање и васпитање лица без обзира на физичку и психичку конституцију.

Делатност у предшколском узрасту врше развојне групе у вртићима или предшколска одељења у посебним заводима.

Делатност у основном образовању и васпитању обавља основна школа., основна школа за образовање одраслих, основна школа за образовање ученика ометених у развоју.

Делатност у средњешколском образовању обавља средња школа: гимназија, стручна школа, уметничка школа, средња школа за ученике ометене у развоју, и средња школа за образовање одраслих.

Делатност универзитетског образовања обављају универзитети, факултети, академије уметности.

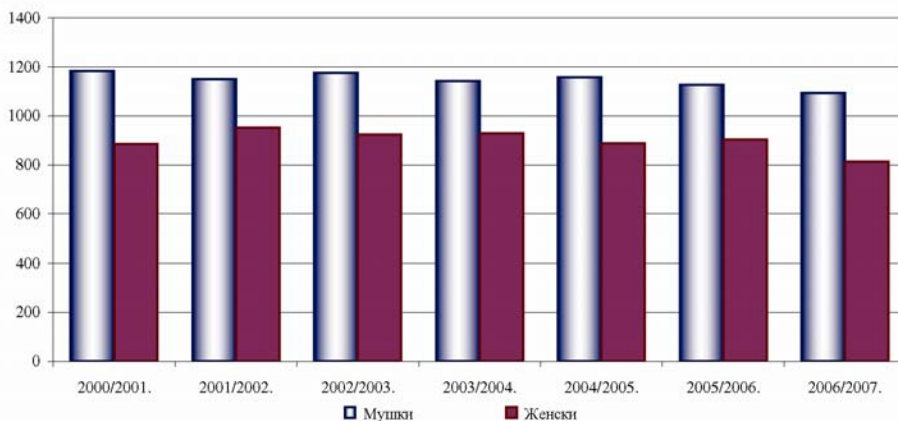
Од 284 редовних основних школа у Београду, 17 (6,0%) имају у свом саставу одељења за специјално основно образовање. У задњих 15 година није дошло до значајније промене у броју специјалних основних школа, специјалних одељења при редовним основним школама, односно укупном броју одељења у специјалним школама.

У односу на школску 1990/91. годину, број ученика у школској 2006/07. години, смањен је за око (28,0%). У специјалним основним школама има 290 одељења са просечно 6 ученика по одељењу, док је у специјалним одељењима при редовним основним школама око 8 ученика по једном одељењу.

Од 92 редовне средње школе, у 2 (2,2%) налазе се специјална одељења средњег образовања. У задњих 15 година дошло је до повећања броја одељења у специјалним средњим школама за (15,5%), док је број ученика остао скоро непромењен.

Таб. 3 Ученици специјалних основних школа – почетак школске године

	Школе	Одељења	Ученици		
			укупно	мушки	женски
2000/2001.	15 (18)	330	2070	1184	886
2001/2002.	15 (18)	335	2102	1149	953
2002/2003.	15 (18)	334	2099	1175	924
2003/2004.	15 (18)	332	2071	1142	929
2004/2005.	15 (18)	333	2044	1157	887
2005/2006.	15 (18)	331	2029	1127	902
2006/2007.	15(17)	311	1907	1094	813

Графикон 2. Ученици специјалних основних школа – почетак школске године

Таб. 4 Ученици специјалних средњих школа – почетак школске године

	Школе	Одељења	Ученици		
			укупно	мушки	женски
2000/2001.	5 (2)	79	594	358	236
2001/2002.	5 (2)	84	592	370	222
2002/2003.	5 (2)	90	607	384	223
2003/2004.	5 (2)	89	595	359	236
2004/2005.	5 (2)	90	615	387	228
2005/2006.	5 (2)	98	696	397	299
2006/2007.	5(2)	99	714	397	317

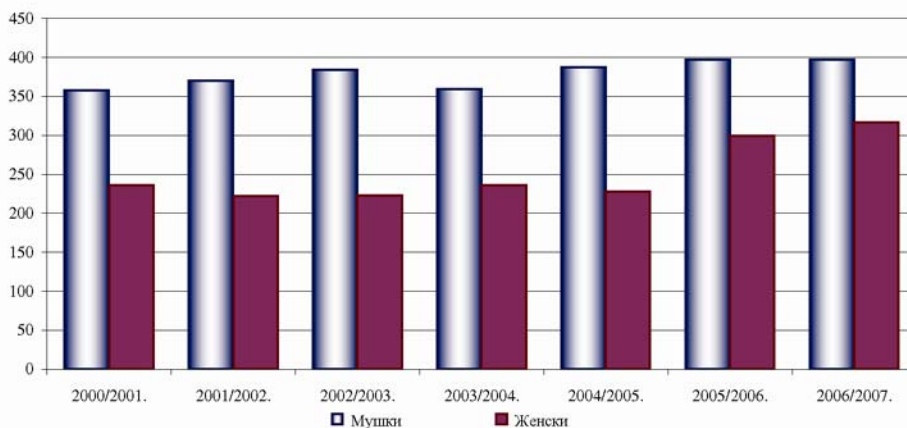
Право на рад је право које омогућава сваком појединцу да унапређује своје способности и развије се у креативну особу.

Радно оспособљавање и запошљавање инвалида обухвата:

Децу и омладину ометену у развоју која не могу да стекну образовање и васпитање по плановима и програмима образовања и васпитања за ученике ометене у развоју,

Децу и омладину ометену у развоју која стичу образовање и васпитање по плановима и програмима образовања и васпитања за ученике ометене у развоју,

Инвалиде рада по прописима о пензијском и инвалидском осигурању који не могу да се преквалификују, односно запосле под општим условима.

Графикон 3. Ученици специјалних средњих школа – почетак школске године

Таб. 5 Незапослена лица са инвалидитетом пријављена Националној служби запошљавања (стање 31.12.2006.)

	Свега	Мушки	Женски
У К У П Н О	7538	4627	2911
Ратни војни инвалиди	1154	1119	35
Војни мирнодопски инвалиди	76	75	1
Инвалиди рада	4307	2463	1844
Цивилне жртве рата	1961	945	1016
Остали категорисани и некатегорисани инвалиди	40	25	15

Таб. 6 Незапослена лица са инвалидитетом пријављена Националној служби запошљавања (чланови савеза) (стање 31.12.2006.)

	Укупно	Мушки	Женски
Слепа и слабовида лица	61	32	29
Дистрофичари	26	17	9
Параплегичари	40	21	19
Мултипле-склероза	112	32	80
Глува лица	109	48	61
Церебрална и дечја парализа	83	49	34

Лица са инвалидитетом у Београду своје спортско-рекреативне активности обављају кроз разне такмичарске сусрете:

9 градских првенстава (у атлетици, пливању, стрељаштву, стоном тенису, куглању, риболову на пловак, риболову на дну, шаху, гол-балу),

9 републичких првенстава (турнири стрелаца у Оџацима, Новом Саду, Параћину, Шапцу, Јагодини итд.),

15 масовних акција (Београдски маратон, Турнир у шаху, Дан изазова, Такмичење жена инвалида поводом 8. марта итд.),

Такмичења која се спроводе за ратне војне инвалиде.

У домену рекреативног бављења спортом, лица са инвалидитетом у Београду имају обезбеђене бесплатне термине у Спортском центру Бањица током целе године за аеробик, пливање, фитнес, теретану.

Гледано по годинама, уочава се сталан тренд раста броја учесника у спортским и рекреативним активностима.

У 2005. години најуспешнији слабовиди репрезентативац у атлетици био је Милош Грлица, освајач бронзане медаље на Параолимпијским играма у Атини.

Закључак

Пораст броја лица са инвалидитетом, а самим тим и пораст захтева за неким од видова социјалне или здравствене заштите подразумева озбиљнији приступ евидентирања и праћења наведених видова помоћи хендикепираним лицима.

Због свега наведеног потребно је хитно извршити Попис хендикепираних лица на територији не само Београда већ и целе Србије. Такође треба устројити базу лица са инвалидитетом, при чему би се таква база морала свакодневно ажурирати, као би сва лица у њој била једнако третирана у својим потребама, а самим тим и сва давања друштвене заједнице према таквим лицима била на једном месту евидентирана. Ангажовање Министарства за рад социјална и борачка питања, уз ангажовање стручњака и методолога за овако велико истраживање захтева средства, али тиме би се лицима са инвалидитетом омогућило да се брже и боље укључе у токове свакодневног живота.